

Baltijos valstybių mokėjimų balansų ekonominis statistinis įvertinimas

Žilvinas Kalinauskas

Docentas fizinių mokslų (matematikos) daktaras
Vilniaus Gedimino technikos universiteto
Fundamentinių mokslų fakulteto
Matematinės statistikos katedra
Saulėtekio al. 11, LT-2040 Vilnius
Tel. (370-5) 268 01 27
Faks. (370-5) 212 44 23
El. paštas: zkalinauskas@lbank.lt

Straipsnyje pateikiami Lietuvos, Latvijos ir Estijos mokėjimų balansai, palyginami pagrindiniai jų straipsniai, apžvelgiama 2002 m. pirmojo pusmečio Lietuvos užsienio prekybos raida. Naudojant išvestinius rodiklius straipsnyje įvertinami Baltijos valstybių einamųjų sąskaitų deficitai.

***Pagrindiniai žodžiai:** mokėjimų balansas, einamosios sąskaitos deficitai, užsienio skola.*

Įvadas

Mokėjimų balansas – tai statistinė ataskaita, į kurią įtrauktos šalies išorės operacijos, įvykusios per analizuojamą ataskaitinį laikotarpį. Mokėjimų balansą sudaro dvi sąskaitos: einamoji bei kapitalo ir finansinė. Einamojoje sąskaitoje parodytos visos užsienio prekybos operacijos, darbo ir kapitalo pajamos ir einamieji pervedimai, o kapitalo ir finansinėje sąskaitoje pavaizduoti investicijų procesai ir operacijos, susijusios su užsienio finansiniais aktyvais ir įsipareigojimais. Šioje sąskaitoje taip pat pateikiami šalies oficialiųjų tarptautinių atsargų, kurios yra svarbiausia mokėjimų balanso dalis, pasikeitimai. Mokėjimų balanso sudarymo metodika įtraukta į ūkio statistikos kursą, kurį autorius skaito Vilniaus Gedimino technikos universitete. Ta-

čiau mokėjimų balansas yra ne tik statistinė ataskaita, analizuojant jo rodiklius galima daryti ekonomiškai pagrįstas išvadas apie šalies užsienio ekonominius ryšius, lyginti juos su kitų šalių laimėjimais, o apskaičiavus išvestinius rodiklius galima spręsti apie einamosios sąskaitos deficito priimtimumo lygį. Straipsnio tikslas yra supažindinti su Lietuvos, Latvijos ir Estijos mokėjimų balansų rodikliais, atlikti šių valstybių mokėjimų balansų lyginamąją analizę, išanalizuoti Lietuvos užsienio prekybos raidą ir atskleisti ją nulėmusius pagrindinius veiksnius, įvertinti trijų Baltijos valstybių mokėjimų balansų einamųjų sąskaitų deficitus.

Pirmoje straipsnio dalyje remiantis trijų Baltijos valstybių mokėjimų balansų duomenimis atlikta 2002 m. pirmojo pusmečio ba-

lansų lyginamoji analizė. Antroje dalyje apžvelgti Lietuvos užsienio prekybos pokyčiai ir juos nulėmę pagrindiniai veiksniai. Trečioje dalyje pateiktas trijų Baltijos valstybių mokėjimų balansų einamųjų sąskaitų deficitų įvertinimas.

1. Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2002 m. pirmojo pusmečio mokėjimų balansų apžvalga

2002 m. pirmąjį pusmetį Baltijos valstybės toliau žengė ilgalaikio ekonominio augimo kryptimi. Jų ekonominiai rodikliai didėjo, o ekonominė būklė nerodo ūkių recesijos požymių. Pavyzdžiui, bendrojo vidaus produkto (BVP) didėjimo tempai tiek 2001 metais, tiek pirmąjį praėjusių metų pusmetį ženkliai padidėjo visose trijose valstybėse. Palyginti su praėjusių metų atitinkamais laikotarpiais, 2001 m. ir 2002 m. pirmąjį pusmetį BVP pokyčiai sudarė: Lietuvoje – 5,9 ir 5,7 procento, Latvijoje – 7,7 ir 4,4 procento, o Estijoje – 5,0 ir 5,2 procento. Padidėjęs eksportas į Europos Sąjungos (ES) ir kitas šalis toliau išliko pagrindiniu veiksniu, nulėmusiu tokius BVP didėjimo tempus. Tačiau atsigauant vidaus paklausai eksporto didėjimas pasitrauktų į antrąjį planą užleisdamas vietą vidaus vartojimui ir investicijoms. Tai ir turėtų būti pagrindiniai ekonominį augimą skatinantys veiksniai. Tačiau mažos atviros ekonomikos šalys, o tokios yra trys Baltijos valstybės, priklauso ir nuo ekonominių ryšių su užsieniu. Šių ryšių būklę rodo mokėjimų balanso rodikliai, kuriuos toliau ir analizuosime.

Mokėjimų balanso rodikliai pateikiami 1 lentelėje. 2002 m. pirmąjį pusmetį visų trijų valstybių einamosios sąskaitos buvo deficitinės ir jų balansai sudarė: Lietuvos – 391,9 JAV dolerių, Latvijos – 256,5 JAV dolerių, Estijos – 372,4 mln. JAV dolerių

1 lentelė. 2002 m. pirmojo pusmečio Baltijos valstybių mokėjimų balansai (mln. JAV dolerių)

	Lietuva	Latvija	Estija
Einamoji sąskaita	-391,9	-256,5	-372,4
% BVP	-6,3	-6,7	-12,3
Prekybos balansas	-599,2	-641,0	-515,6
% BVP	-9,7	-16,6	-17,0
Prekių eksportas	2672,0	1156,4	1587,3
Prekių importas	-3271,1	-1797,4	-2102,9
Paslaugos	245,9	296,9	244,9
% BVP	4,0	7,7	8,1
Kreditas	617,8	608,7	927,3
Debetas	-371,9	-311,8	-682,4
Pajamos	-131,5	-17,4	-166,8
% BVP	-2,1	-0,5	-5,5
Kreditas	84,8	134,9	79,2
Debetas	-216,3	-152,3	-246,0
Einamieji pervedimai	92,9	104,9	65,1
% BVP	1,5	2,7	2,1
Kreditas	94,3	214,0	93,7
Debetas	-1,3	-109,0	-28,6
Kapitalo ir finansinė sąskaita	281,6	245,4	324,0
% BVP	4,5	6,4	10,7
Kapitalo sąskaita (grynoji)	18,2	8,3	4,8
Finansinė sąskaita (grynoji)	263,4	237,1	319,2
Tiesioginės investicijos (grynosios)	419,7	244,0	113,8
Investicijos užsienyje	0,5	-2,7	-67,4
Užsienio investicijos	419,3	246,6	181,2
Investicijų portfelis (grynasis)	264,5	-149,0	62,7
Užsienio turtas	-102,0	-148,6	-59,5
Įsipareigojimai	366,5	-0,3	122,2
Finansinės išvestinės priemonės (grynosios)	0,7	7,3	-0,8
Užsienio turtas	9,3	-14,7	-1,2
Įsipareigojimai	-8,6	22,0	0,4
Kitos investicijos (grynosios)	51,9	70,0	172,6
Užsienio turtas	82,9	-210,2	-68,0
Įsipareigojimai	-30,9	280,2	240,6
Oficialiosios tarptautinės atsargos („-“ padidėjimas)	-473,4	64,9	-29,1
% BVP	-7,6	1,7	-1,0
Klaidos ir praleidimai	110,3	11,1	48,4

Šaltiniai: [1; 2; 3].

[1; 2; 3]. Palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, visų trijų valstybių einamosios sąskaitos deficitai padidėjo: Lietuvos – 51,9 procento, Latvijos – 32,9 procento, Estijos – net 226,1 procento. Tačiau Lietuvos einamosios sąskaitos deficito dalis BVP buvo mažiausia – 6,3 procento, o Latvijos ir Estijos – 6,7 procento ir 12,3 procento (žr. 1 pav.).

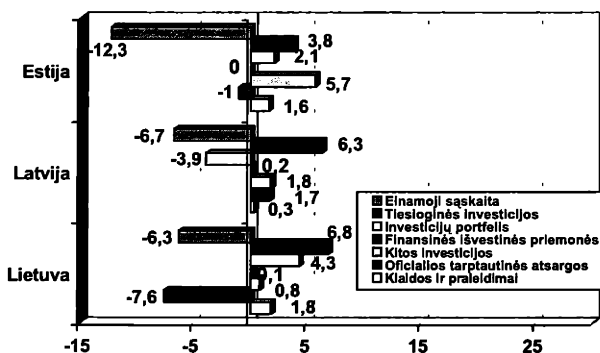
Pagrindinis einamosios sąskaitos deficitą nulėmęs veiksnys buvo neigiamas užsienio prekybos balansas. Šis rodiklis Lietuvoje sudarė –9,7 procento, Latvijoje –16,6 procento, Estijoje –17,0 procento BVP. Šių šalių prekių eksportas atitinkamai sudarė 43,1 procento, 30 procentų ir 52,4 procento BVP.

Palyginti su atitinkamu 2001 m. laikotarpiu, 2002 m. pirmąjį pusmetį labiausiai padidėjo Lietuvos prekių eksportas (12,1 proc.). Į Europos Sąjungos šalis buvo eksportuota 8,0 procento daugiau nei atitinkamą 2001 m. pusmetį, o šių šalių grupės dalis išliko didžiausia Lietuvos eksporto struktūroje – sudarė 50,4 procento [3]. Prekių eksportas padidėjo ir į Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalis (25,5 proc.), o vien tik į Rusiją – 55,2 procento. Prekių eksporto dalis, tenkan-

ti šioms šalims, sudarė 21,2 procento viso eksporto [3].

Prekių eksportas labiausiai padidėjo dėl antžeminio, oro, vandens transporto priemonių ir pagalbinių įrengimų eksporto. Palyginti su atitinkamu 2001 m. laikotarpiu, 2002 m. pirmąjį pusmetį šių prekių eksportas padidėjo 51,3 procento ir sudarė 11,8 procento viso prekių eksporto vertės. Be transporto priemonių eksporto, taip pat didėjo paruoštų maisto produktų, gėrimų, tabako (15,2 proc.) ir medienos dirbinių eksportas (12,5 proc.). Nors mineralinių produktų eksportas praėjusių metų pirmąjį pusmetį vis dar sudarė didžiausią prekių eksporto dalį (20,9 proc.), tačiau, palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, sumažėjo 16,4 procento [3].

Latvijos prekių eksportas padidėjo 2,2 procento, o Estijos sumažėjo 14,0 procento. Latvija daugiausia eksportavo medieną ir jos dirbinius (34,5 procento viso prekių eksporto), pagrindinius metalus ir jų dirbinius (13,3 proc.), tekstilę ir jos dirbinius (12,2 proc.) [1]. Pagrindinės šalys, į kurias Latvija daugiausia eksportavo, buvo Didžioji Britanija, Vokietija, Švedija ir Lietuva. Estijos

1 pav. Pagrindiniai Baltijos valstybių mokėjimų balansų straipsniai 2002 m. pirmąjį pusmetį (proc. BVP)

prekių eksportas sumažėjo dėl 42,5 procento sumažėjusio tarpinio vartojimo produktų, skirtų toliau perdirbti, eksporto.

2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos prekių importas sudarė 52,8 procento BVP ir, palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, padidėjo 15,1 procento. Daugiausia padidėjo antžeminio, oro, vandens transporto priemonių ir pagalbinių įrengimų (102,4 proc.), mašinų ir mechaninių įrenginių (20,4 proc.) bei netauriųjų metalų ir jų dirbinių (17,2 proc.) importas [3]. Lietuvos prekių importas iš ES šalių padidėjo 24,5 procento, o iš NVS šalių sumažėjo 13,6 procento.

Prekių importas į Latviją padidėjo 10,9 procento ir sudarė 46,6 procento BVP. Latvija daugiausia importavo mašinas ir mechaninius įrenginius, chemijos pramonės šakų produkciją, transporto priemones ir mineralinius produktus. Pagrindinės šalys, iš kurių Latvija daugiausia importavo, buvo Vokietija, Lietuva, Rusija, Suomija ir Estija [1]. Praėjusių metų pirmąjį pusmetį Estija prekių importavo 4,2 procento mažiau nei atitinkamą 2001 m. laikotarpį. Labiausiai sumažėjo tarpinio vartojimo prekių importas (42,0 proc.) [2].

Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekių eksporto ir importo rodiklių analizė parodė, kad eksporto apimtis vis dar buvo gerokai mažesnė už importo, ir todėl užsienio prekybos deficitą padidėjimas atitinkamai 30,9 procento, 31,1 procento ir 48,0 procento buvo pagrindinis einamųjų sąskaitų deficitą padidėmų veiksnys.

2002 m. pirmojo pusmečio Baltijos valstybių bendrieji paslaugų balansai buvo teigiami ir, palyginti su atitinkamu praėjusių metų laikotarpiu, Lietuvos padidėjo 15,4 procento, Latvijos – 12,3 procento, o Estijos sumažėjo 10,1 procento. Visų trijų valstybių paslaugų eksportas padidėjo atitinkamai 16,3 procento, 1,2 procento ir 23,2 procento.

Lietuvoje sparčiausiai didėjo kitų verslo paslaugų eksportas (44,3 proc.), kuris apima prekybinio tarpininkavimo, su prekyba susietų paslaugų, veiklos lizingo ir įvairių verslo paslaugų eksportą. Taip pat padidėjo transporto paslaugų (17,2 proc.), kelionių (11,5 proc.) eksportas. Tuo tarpu kitų paslaugų eksportas didėjo nežymiai, o draudimo ir finansinių paslaugų eksportas sumažėjo [3]. Latvijos paslaugų eksporto apimties padidėjimą užtikrino spartesnis kelionių ir kitų paslaugų eksporto padidėjimas 11,4 procento ir 7,0 procento. Tačiau sumažėjo transporto paslaugų eksportas (2,2 proc.), jis ir nulėmė mažesnę bendro paslaugų eksporto padidėjimą, kadangi šių paslaugų bendro Latvijos paslaugų eksporto dalis yra didžiausia (64,7 proc.) [1]. Estijoje labiausiai padidėjo transporto (45,7 proc.), statybos (8,9 proc.) paslaugų ir kelionių (4,5 proc.) eksporto apimtis [2].

Analizuojamu laikotarpiu daugiausia padidėjo paslaugų importas į Estiją – net 42,0 procento. Nors, palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, labiausiai padidėjo statybos paslaugų importas (322,8 proc.), tačiau didžiausią įtaką bendram paslaugų importo padidėjimui turėjo 72,8 procento padidėjęs transporto paslaugų ir 15,8 procento kelionių importas [3]. Paslaugų importas į Lietuvą padidėjo 16,8 procento dėl padidėjusios kitų verslo paslaugų, transporto paslaugų ir kelionių importo apimties. Tuo tarpu 18,8 procento sumažėjus kitų paslaugų importui bendras paslaugų importas į Latviją sumažėjo 7,4 procento [1].

Praėjusių metų pirmąjį pusmetį Lietuvos grynosios paslaugos sudarė 4,0 procento, Latvijos – 7,7 procento, o Estijos – 8,1 procento BVP. Estijos suteiktų užsieniečiams paslaugų apimtis (927,3 mln. JAV dolerių, arba 30,6 proc. BVP) buvo didžiausia tarp trijų šalių. Lietuvai, Latvijai ir Estijai bendra yra tai, kad ne rezidentams suteikta daugiau pa-

slaugų, negu iš jų gauta, o didžiausiomis paslaugų eksporto ir importo dalimis išlieka transporto ir kelionių paslaugos, kurios ir lemia bendrą paslaugų balanso kitimą.

2002 m. pirmąjį pusmetį Baltijos valstybių bendrieji pajamų balansai buvo neigiami ir atitinkamai sudarė: Lietuvos – 2,1 procento, Latvijos – 0,5 procento ir Estijos – 5,5 procento BVP. Vadinas, išmokos ne rezidentams už jų kapitalo investicijas ir jų darbo pajamos šiose valstybėse buvo didesnės negu jų rezidentų gautos pajamos iš užsienio. Pagrindines Lietuvos išmokas ne rezidentams sudarė palūkanos už Vyriausybės išleistus skolos vertybinius popierius. Latvijos ir Estijos pagrindinės išmokos buvo sumokėti dividendai tiesioginiams užsienio investuotojams.

Praėjusių metų pirmąjį pusmetį Lietuvos, Latvijos ir Estijos einamųjų pervedimų balansai buvo teigiami.

Kapitalo ir finansinėje¹ sąskaitoje parodyti visi šalies investiciniai procesai su užsieniu, taip pat einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltiniai. 2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos, Latvijos, Estijos kapitalo ir finansinės sąskaitos balansai buvo teigiami ir sudarė 4,5 procento, 6,4 procento ir 10,7 procento BVP (žr. 1 lentelę). Ne rezidentų investicijos šiose valstybėse buvo didesnės negu jų ūkių subjektų investicijos užsienyje. Lietuvos kapitalo ir finansinės sąskaitos struktūroje didžiausią BVP dalį sudarė tiesioginės užsienio investicijos (6,8 proc.) ir užsienio investicijų portfelis (5,9 proc.), Latvijos – tiesioginės užsienio investicijos (6,4 proc.) ir kitos užsienio investicijos (7,3 proc.), o Estijos – tiesioginės užsienio investicijos (6,0 proc.), kitos užsienio investicijos (7,9 proc.) ir už-

sienio investicijų portfelis (4,0 proc.). Vadinas, Lietuvos mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitas buvo finansuojamas daugiausia tiesioginėmis užsienio investicijomis ir užsienio investicijų portfeliumi, o Latvija ir Estija, be tiesioginių užsienio investicijų, einamosios sąskaitos deficitui finansuoti naudojo ir kitas užsienio investicijas, kurių didžiausią dalį sudarė grynieji pinigai ir indėliai.

2002 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su atitinkamu 2001 m. laikotarpiu, tiesioginių užsienio investicijų srautas į Lietuvos ir Latvijos ūkius padidėjo atitinkamai 55,2 procento ir 86,8 procento (žr. 2 lentelę). Lietuvos tiesioginių užsienio investicijų padidėjimą lėmė AB „Lietuvos žemės ūkio bankas“, AB „Lietuvos dujos“ privatizavimas ir Rusijos AB „Yukos Oil Corporation“ investicijos į AB „Mažeikių nafta“. Praėjusių metų pirmojo pusmečio pabaigoje daugiausia visų investicijų teko apdirbamajai pramonei (29,8 proc.), finansinio tarpininkavimo veiklai (19,6 proc.), didmeninei ir mažmeninei prekybai (17,7 proc.), transporto, sandėliavimo ir nuotolinių ryšių veikloms (17,3 proc.) [3]. Daugiausia lėšų yra investavę Danijos, Švedijos, JAV, Vokietijos ir Estijos investuotojai. ES šalių investuotojams teko 60,6 procento, šalims kandidatėms į ES – 13,5 procento visų investicijų [3]. Tuo tarpu tiesioginės užsienio investicijos į Estiją sumažėjo 35,6 procento dėl sumažėjusių investicijų į pagrindinį ir kitą kapitalą. Daugiausia investicijų teko finansinio tarpininkavimo, transporto ir ryšių bei apdirbamosios pramonės veiklai, o didžiausi investuotojai buvo iš Švedijos, Suomijos ir JAV [2].

Neigiamą Latvijos investicijų portfelį, kuris 2002 m. pirmąjį pusmetį sudarė 3,9 procento BVP, lėmė padidėjęs komercinių bankų vertybinių popierių portfelis. Komerciniai bankai investavo į Ekonominio bendradarbia-

¹ Analizuojant kapitalo ir finansinę sąskaitą, naudojami grynieji rodikliai, kurie apskaičiuojami kaip ne rezidentų investicijų šalyje ir rezidentų investicijų užsienyje skirtumas.

vimo ir plėtros organizacijos (EBPO) šalių vertybinius popierius [1]. 2002 m. pirmąjį pusmetį teigiamas Lietuvos investicijų portfelis susidarė išplatintus Vyriausybės skolos vertybinius popierius (euroobligacijas) užsienyje, už kuriuos buvo gauta 362,4 mln. JAV dolerių. Estijos teigiamas investicijų portfelis susidarė dėl tos pačios priežasties kaip ir Lietuvos.

2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos ir Latvijos gautos grynosios užsienio paskolos buvo neigiamos ir sudarė 102,7 mln. ir 33,0 mln. JAV dolerių. Tai rodo, kad daugiau užsienio paskolų buvo gražinta negu gauta. Tuo tarpu šis Estijos rodiklis yra teigiamas (21,5 mln. JAV dolerių). Ji gavo daugiau užsienio paskolų negu gražino. Tačiau Latvijos ir Estijos kitų išpareigojimų užsieniui dalyje didžiausią dalį sudarė grynieji pinigai ir indėliai (105,9 procento ir 50,1 procento visų išpareigojimų). Jais ir buvo iš dalies finansuojamas einamosios sąskaitos deficitas.

Praėjusių metų pirmąjį pusmetį, palyginti su atitinkamu 2001 m. laikotarpiu, visų trijų Baltijos valstybių oficialiosios tarptautinės atsargos padidėjo: Lietuvos – 61,5 procento, Latvijos² – 31,0 procento, Estijos – 20,1 procento. Lietuvos oficialiųjų tarptautinių atsargų padidėjimą galima paaiškinti padidėjusiomis Vyriausybės įplaukomis už išplatintas euroobligacijas ir Lietuvos banko nupirktu didesniu bazinės valiutos kiekiu iš komercinių bankų negu buvo jiems parduota. Latvijos ir Estijos oficialiosios tarptautinės atsargos

² Latvijos oficialiosios tarptautinės atsargos, apskaičiuotos JAV doleriais, padidėjo, tuo tarpu perskaičiuavus į latus gaunamas jų sumažėjimas dėl valiutos kurso svyravimų Latvijos bankui superkant užsienio valiutas iš komercinių bankų ir jiems jas parduodant. Mokėjimų balansas sudaromas metais, o vėliau perskaičiuojamas JAV doleriais. Todėl praėjusių metų pirmąjį pusmetį oficialiosios tarptautinės atsargos mokėjimų balanse sumažėjo apskaičiuavus ir metais, ir JAV doleriais (Autoriaus pastaba).

padidėjo dėl tų pačių priežasčių kaip ir Lietuvos [1; 2].

2002 m. pirmojo pusmečio Baltijos valstybių mokėjimų balansų apžvalga parodė, kad jų einamosios sąskaitos ir toliau išlieka deficitinės. Sulėtėjęs prekių eksporto didėjimo tempas buvo pagrindinis einamosios sąskaitos deficito susidarymo veiksnys. Baltijos valstybių teigiami paslaugų balansai mažino einamosios sąskaitos deficitą, o investicijų struktūroje (procentais nuo BVP) 2002 m. pirmąjį pusmetį didžiausią dalį sudarė tiesioginės užsienio investicijos. Nors visų trijų šalių einamosios sąskaitos deficitas buvo finansuojamas šiomis investicijomis, tačiau Latvija ir Estija dar naudojo ir kitas investicijas. Oficialiosiomis tarptautinėmis atsargomis einamosios sąskaitos deficitas nebuvo finansuojamas.

2. Lietuvos užsienio prekybos raida 2002 m. pirmąjį pusmetį

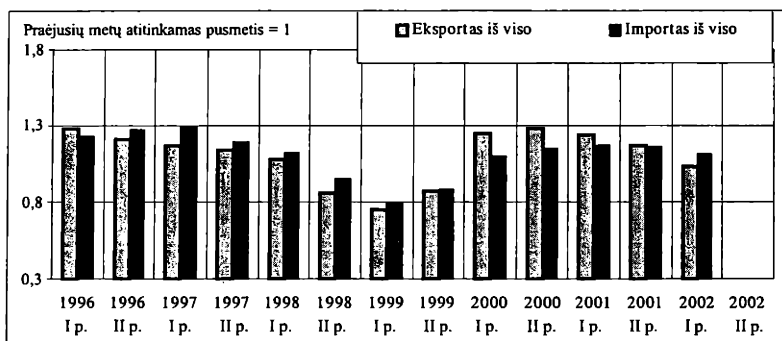
Lietuvos užsienio prekybos apyvarta pastaraisiais metais sparčiai didėjo. 2002 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, ji padidėjo 8,0 procento. Prekių eksportas sudarė 9 332,3 mln. litų, importas – 13 400,7 mln. litų. 2002 m. pirmąjį pusmetį prekių eksportas didėjo nedaug (3,3 proc.), o importas sparčiau (11,5 proc.). Prekių eksporto ir importo raida pateikiama 2 paveiksle.

2002 m. pirmąjį pusmetį didžiausią Lietuvos eksporto struktūros dalį sudarė mineraliniai produktai (20,9 proc.). Tekstilės medžiagos ir tekstilės dirbiniai sudarė 16,5 procento, antžeminio, oro, vandens transporto priemonės ir pagalbiniai įrenginiai – 11,8 procento, mašinos ir mechaniniai įrenginiai, elektros įrenginiai, televizijos vaizdo ir garso įrašymo bei atkūrimo aparatai – 10,7 procento viso eksporto. Palyginti su atitinkamu 2001 m. pusmečiu, padidėjo beveik visų grupių pre-

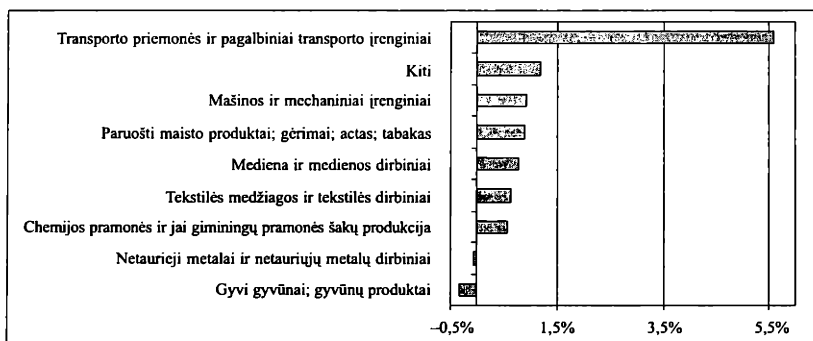
kių eksportas. Daugiausia padidėjo transporto priemonių ir pagalbinių transporto įrenginių eksportas (51,3 proc.). Didėjantis šios grupės prekių eksportas bendrą eksportą padidino 4,2 procento. Paruoštų maisto produktų, nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų, acto ir tabako eksportas padidėjo 15,2 procento, dėl to bendras eksportas padidėjo 0,7 procento. Praėjusių metų pirmąjį pusmetį medienos ir medienos dirbinių eksportas padidėjo 12,5 procento, chemijos pramonės šakų produkcijos eksportas padidėjo 6,7 procento,

o mašinų ir mechaninių įrenginių, elektros įrenginių, televizijos vaizdo ir garso įrašymo bei atkūrimo aparatų eksportuota 6,5 procento daugiau. Šių grupių prekių eksporto prieaugis bendrą eksportą padidino 1,7 procento. Tuo tarpu mineralinių produktų eksportas sumažėjo 16,4 procento ir tai bendrą prekių eksportą sumažino 4,2 procento.

2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos eksportas (be mineralinių produktų) padidėjo 10,2 procento. Pagrindinių grupių prekių įtaka bendram prekių eksportui pateikiama 3 paveiksle.

2 pav. Lietuvos eksporto ir importo kaita

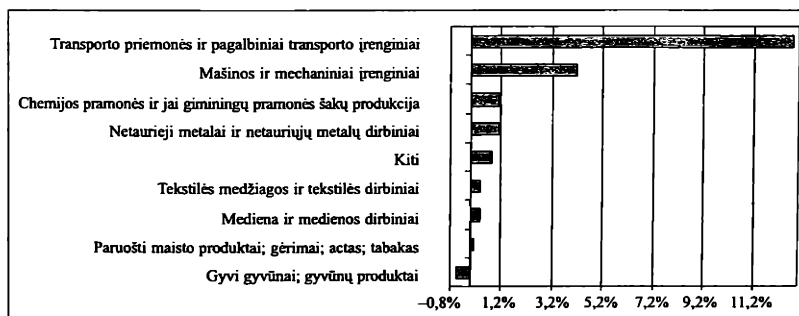
3 pav. Pagrindinių grupių prekių įtaka Lietuvos eksporto (be mineralinių produktų) kaitai 2002 m. pirmąjį pusmetį

2002 m. pirmąjį pusmetį didžiausią Lietuvos importo struktūros dalį sudarė mineraliniai produktai (18,0 proc.). Transporto priemonės ir pagalbinių transporto įrenginiai sudarė 17,2 procento, mašinos ir mechaniniai įrenginiai, elektros įrenginiai, televizijos vaizdo ir garso įrašymo bei atkūrimo aparatai – 16,7 procento viso importo. Palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, daugiausia padidėjo transporto priemonių ir pagalbinių transporto įrenginių importas – 102,4 procento. Mašinų ir mechaninių įrenginių, elektros įrenginių, televizijos vaizdo ir garso įrašymo bei atkūrimo aparatų importas padidėjo 20,4 procento, netauriųjų metalų ir jų dirbinių – 17,2 procento, medienos ir jos dirbinių – 10,2 procento. Šių grupių prekių importo padidėjimas bendrą prekių importą padidino 13,9 procento. Labiausiai sumažėjo gyvūnų gyvūnų ir jų produktų (19,4 proc.) ir mineralinių produktų (16,0 proc.) importas. Tai bendrą prekių importą sumažino 4,2 procento.

2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos importas (be mineralinių produktų) padidėjo 20,1 procento. Pagrindinių grupių prekių įtaka bendram prekių importui pateikiama 4 paveiksle.

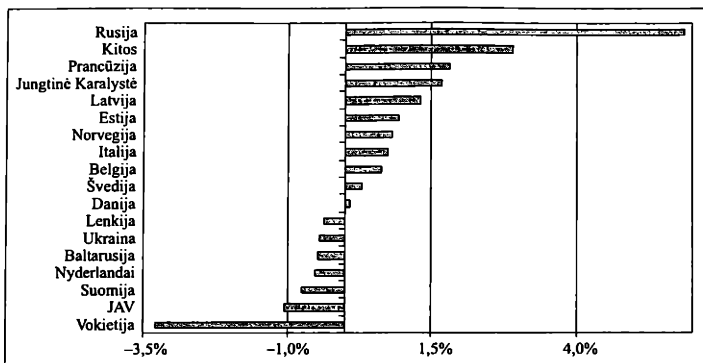
Analizuojamu laikotarpiu prekių eksportui ir importui padidėti didžiausią įtaką padarė padidėjęs transporto priemonių eksportas ir importas. Tai galima paaiškinti tuo, kad nuo 2002 m. liepos 1 d. buvo panaikintas pridėtinės vertės mokesčio (PVM) grąžinimas juridiniams asmenims, išigyjantiems naujas transporto priemones. Todėl daugelis įmonių stengėsi iki tos dienos išgyti transporto priemones 18 procentų pigiau. Tai buvo pagrindinė transporto priemonių importo didėjimo priežastis. O eksportas didėjo todėl, kad padidėjo Rusijos importuotojų lengvųjų automobilių paklausa, atsigavo po Rusijos krizės stagnavusi rinka. Automobilių paklausą Rusijoje dar labiau padidino nuo 2002 m. spalio 1 d. išigalioję padidėję lengvųjų automobilių importo muitai.

2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuva daugiausia eksportavo į ES valstybes (50,4 procento viso prekių eksporto). Eksportas į NVS valstybes sudarė 21,2 procento. Svarbiausios eksporto partnerės buvo Didžioji Britanija (15,8 procento viso prekių eksporto), Vokietija (10,7 proc.), Rusija (13,5 proc.) ir Latvija (9,1 proc.). Eksportas į ES valstybes praėjusių metų pirmąjį pusmetį padidėjo

4 pav. Pagrindinių grupių prekių įtaka Lietuvos importo (be mineralinių produktų) kaitai 2002 m. pirmąjį pusmetį

5 pav. Pagrindinių prekybos partnerių įtaka Lietuvos eksporto (be mineralinių produktų) kaitai 2002 m. pirmąjį pusmetį

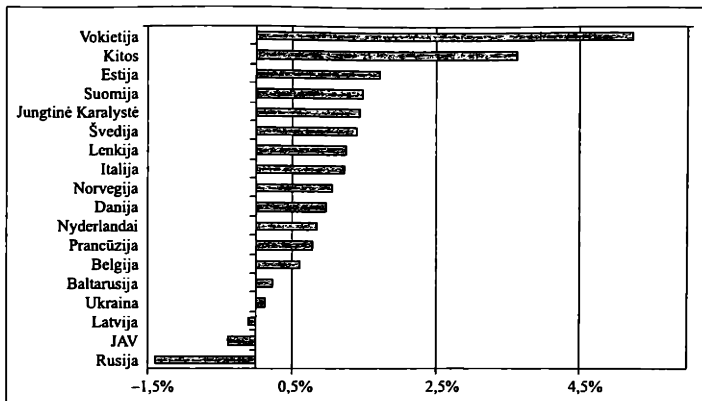
24,5 procento. Tai bendrą eksportą padidino 11,2 procento. Tačiau eksporto į ES valstybes padidėjimą lėmė 36,2 procento padidėjęs perdirbtų naftos produktų eksportas į ES valstybes: Didžiąją Britaniją, Daniją, Švediją, Prancūziją. Lietuvos eksporto (be mineralinių produktų) veiksniai analizė rodo, kad didžiausią įtaką bendram eksportui turėjo padidėjęs 21,8 procento eksportas į NVS valstybes. Dėl to bendras prekių eksportas (be mineralinių produktų) padidėjo 4,6 procento (žr. 5 pav.). Sumažėjęs prekių eksportas (be mineralinių produktų) į Vokietiją, JAV, Suomiją, Ukrainą ir Nyderlandus bendrą prekių eksporto (be mineralinių produktų) didėjimą sumažino 6,0 procento.

2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuva daugiausia importavo³ iš ES valstybių (51,0 procento viso prekių importo). Importas iš NVS valstybių sudarė 24,0 procento viso prekių importo. Padidėjęs 24,5 procento importas iš ES valstybių bendrą prekių importą padidino

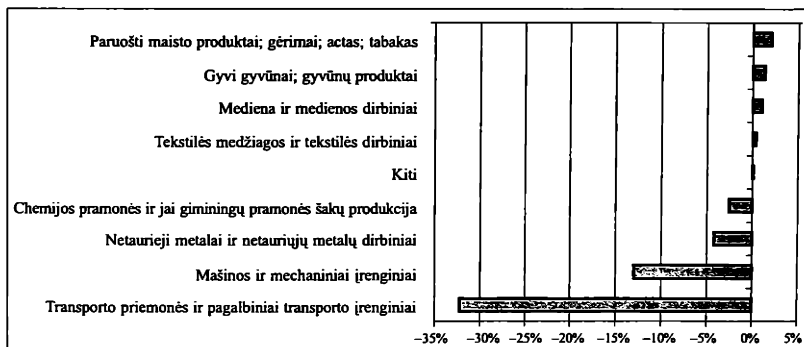
11,2 procento. Importo iš NVS šalių sumažėjimą lėmė sumažėjęs žalių naftos kainos (mineraliniai produktai sudarė 72,1 procento viso prekių importo iš NVS valstybių). Importas (be mineralinių produktų) iš NVS valstybių sumažėjo 9,8 procento, o tai bendrą prekių importą (be mineralinių produktų) sumažino 1,1 procento (žr. 6 pav.). Importo (be mineralinių produktų) kaitos veiksniai rodo, kad praėjusių metų pirmąjį pusmetį importą 14,7 procento padidino 24,6 procento padidėjęs importas iš ES valstybių. Svarbiausia iš jų – Vokietija. Bendrą prekių importą 5,2 procento padidino 22,7 procento padidėjęs importas iš šios šalies. Šį padidėjimą lėmė padidėjęs transporto priemonių importas iš Vokietijos.

2002 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, Lietuvos užsienio prekybos deficitas padidėjo 36,2 procento ir buvo 4068,4 mln. litų. Prekių eksporto ir importo saldo be mineralinių produktų padidėjo dar daugiau – 47,3 procento. Jį 45,2 procento padidino transporto priemonių

³ Importo struktūra apskaičiuota pagal šalį siuntėją.

6 pav. Pagrindinių prekybos partnerių įtaka Lietuvos importo (be mineralinių produktų) kaitai 2002 m. pirmąjį pusmetį

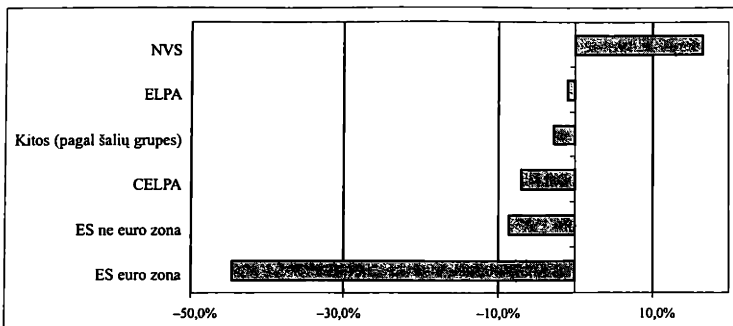
7 pav. Pagrindinių prekių grupių įtaka Lietuvos eksporto ir importo (be mineralinių produktų) saldo kaitai 2002 m. pirmąjį pusmetį⁴

ir pagalbinių transporto įrenginių bei mašinių ir mechaninių įrenginių neigiami prekių eksporto ir importo balansai, kurie padidėjo atitinkamai 193,9 procento ir 34,6 procento (žr. 7 pav.).

Labiausiai bendrą užsienio prekybos deficitą padidino 87,7 procento ir 112,6 procento padidėję neigiami prekybos balansai su ES

valstybėmis ir Vidurio Europos laisvosios prekybos asociacijos (CELPA) šalimis. Minėti veiksniai bendrą užsienio prekybos deficitą padidino atitinkamai 33,3 procento ir 12,9 procento. Tačiau bendrą prekybos deficitą

⁴ Neigiamas ženklas reiškia, kad atitinkamas veiksnys didino prekybos deficitą.

8 pav. Pagrindinių prekybos partnerių įtaka Lietuvos eksporto ir importo (be mineralinių produktų) saldo kaitai 2002 m. pirmąjį pusmetį⁵

30,4 procento mažino 42,2 procento sumažėjęs neigiamas prekių eksporto ir importo saldo su NVS šalimis. Analizuodami užsienio prekybos deficitą, apskaičiuotą be mineralinių produktų, matome, kad padidėjęs neigiamam užsienio prekybos su ES šalimis saldo 66,5 procento, užsienio prekybos deficitas padidėjo 53,2 procento. Teigiamas prekybos (be mineralinių produktų) su NVS valstybėmis balansas, kuris praėjusių metų pirmąjį pusmetį padidėjo 94,3 procento, bendrą užsienio prekybos (be mineralinių produktų) deficitą sumažino 16,7 procento (žr. 8 pav.).

Apibendrinant užsienio prekybos Lietuvoje analizę pasakytina, kad 2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos užsienio prekybai didžiausią įtaką turėjo transporto priemonių eksportas ir importas. Ankstesniais metais didžiausią įtaką turėjęs mineralinių produktų eksportas ir importas praėjusiais metais padarė teigiamą poveikį, t. y. dėl sumažėjusių naftos kainų neigiamas mineralinių produktų balan-

sas praėjusiais metais sumažėjo 14,4 procento, kartu sumažindamas Lietuvos užsienio prekybos deficitą 2,6 procento. Tuo tarpu 193,9 procento padidėjęs neigiamas transporto priemonių balansas bendrą prekių eksporto ir importo saldo padidino 26,4 procento.

3. Baltijos valstybių einamųjų sąskaitų deficitų įvertinimas

Einamosios sąskaitos deficito kitimas priklauso nuo daugelio veiksnių. Juos analizuojant galima teigti apie geresnes ar blogesnes ūkio raidos tendencijas. Toliau pamėginsime įvertinti Baltijos valstybių einamųjų sąskaitų deficitus pasinaudodami 2 lentelėje pateikiamais išvestiniais rodikliais.

2002 m. pirmąjį pusmetį visų trijų Baltijos valstybių einamųjų sąskaitų deficitai buvo neigiami ir, palyginti su atitinkamu 2001 m. laikotarpiu, padidėjo. Didžiausią įtaką tam turėjo padidėję neigiami užsienio prekybos balansas, kurie Lietuvos einamosios sąskaitos deficitą padidino 54,8 procento, Latvijos – 78,7 procento, o Estijos – 146,4 procento. Spartesnis importo augimas buvo pagrindinis neigiamo užsienio prekybos balanso susi-

⁵ ES (ne euro zona) – Didžioji Britanija, Švedija, Danija; ELPA – Šveicarija, Lichtenšteinas, Islandija, Norvegija; CELPA – Bulgarija, Čekija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Slovenija, Vengrija.

2 lentelė. Išvestiniai rodikliai, skirti įvertinti einamosios sąskaitos deficitą

Rodikliai	Lietuva		Latvija		Estija	
	2001 m.	2002 m. I pusmetis	2001 m.	2002 m. I pusmetis	2001 m.	2002 m. I pusmetis
Einamosios sąskaitos deficitas, % BVP	-4,8	-6,3	-9,7	-6,7	-6,2	-12,3
Einamosios sąskaitos deficitas minus tiesioginės užsienio investicijos, % BVP	-1,1	0,4	-7,4	-0,3	3,7	-6,3
BVP pokytis / Einamosios sąskaitos deficitas, % BVP	1,23	0,90	0,79	0,66	0,80	0,42
Prekių ir paslaugų eksportas / BVP, %	50,4	53,1	44,9	45,8	91,9	83,0
Prekių ir paslaugų eksporto didėjimas, %	18,3	12,9	4,0	1,9	4,6	-3,3
Prekių ir paslaugų importo didėjimas, %	14,8	15,3	9,6	7,8	3,6	4,1
Užsienio prekybos apyvarta (prekių ir paslaugų) / BVP, %	106,3	111,8	101,1	100,5	187,6	175,0
Paslaugų balanso kitimas, %	20,1	15,4	11,6	12,3	7,6	-10,1
Tiesioginių užsienio investicijų didėjimas, %	17,7	55,2	-56,7	86,8	40,2	-35,6
Užsienio investicijų portfelio didėjimas, %	-41,4	85,7	649,4	-100,6	11,8	31,1
Tiesioginės užsienio investicijos / Užsienio investicijų portfelis	1,87	1,14	0,94	n. d.	6,42	1,48
Grynųjų užsienio paskolų didėjimas (valst.), %	-31,6	39,7	-86,8	-29,9	-23,5	n. d.
Grynųjų užsienio paskolų didėjimas (privat.), %	97,5	-25,8	602,8	-129,0	n. d.	-85,0
Grynosios užsienio paskolos (valst.) / Grynosios užsienio paskolos (privat.), %	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	126,3
Oficialiosios tarptautinės atsargos / Importas (mėn.)	2,99	3,87	3,43	3,48	2,08	2,16
Oficialiųjų tarptautinių atsargų didėjimas, %	22,9	61,5	32,5	31,0	-10,2	20,1
Bendroji užsienio skola / Prekių ir paslaugų eksportas, %	87,1	86,3	163,7	178,0	65,5	75,5
Bendroji užsienio skola / BVP, %	43,9	44,2	73,5	75,2	60,1	64,6

Pastaba. Didėjimo tempas apskaičiuotas lyginant ataskaitinį laikotarpį su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu

formavimo veiksnys. Nepaisant to, kad einamosios sąskaitos deficitai padidėjo, tai lėmė objektyvūs veiksniai – užsienio investicijų didėjimas, realus valiutos brangimas.

Einamosios sąskaitos deficito finansavimo tiesioginėmis užsienio investicijomis lygi rodo einamosios sąskaitos deficito, apskaičiuoto be tiesioginių užsienio investicijų, ir BVP santykis. Šis rodiklis Lietuvoje padidėjo nuo -1,1 procento (2001 m.) iki 0,4 procento (2002 m. pirmąjį pusmetį), Latvijoje – nuo -7,4 procento iki -0,3 procento, o Estijoje sumažėjo nuo 3,7 procento iki -6,3 procento. Tik Lietuvai

pakako tiesioginių užsienio investicijų einamosios sąskaitos deficitui visiškai finansuoti. Be to, Lietuvos einamosios sąskaitos deficitas buvo finansuojamas ir užsienio investicijų portfeliu (atėmus ir šias investicijas, teigiamas Lietuvos einamosios sąskaitos balansas sudarytų 6,3 procento BVP). Kitos užsienio investicijos, iš jų ir užsienio paskolos, nebuvo naudojamos Lietuvos einamosios sąskaitos deficitui finansuoti. To negalima pasakyti apie Latviją ir Estiją. Latvijai ir Estijai neužteko tiesioginių užsienio investicijų ir užsienio investicijų portfelio visiškai finansuoti einamo-

sios sąskaitos deficitą. Labiausiai pasikeitė Estijos rodiklis, kadangi 35,6 procento sumažėjo tiesioginės užsienio investicijos. Einamosios sąskaitos deficitui dengti šios šalys taip pat naudojo kitas užsienio investicijas, kurių didžiausią dalį sudarė grynieji pinigai ir ne rezidentų indėliai komerciniuose banuose.

BVP augimo ir išpareigojimų užsieniui atotrūkis atspindi BVP augimo ir einamosios sąskaitos deficito (proc. BVP) santykis. Šis santykis optimalus, jeigu jis yra ne mažesnis už vienetą. 2002 m. pirmąjį pusmetį nė vienoje Baltijos valstybėje šis santykis neviršijo vieneto ir buvo mažesnis nei 2001 metais. Lietuvoje jis buvo didžiausias (0,9). Vadina-si, BVP augimo ir išpareigojimų užsieniui atotrūkis šiek tiek padidėjo, o tai nėra geras ženklas stabiliam einamosios sąskaitos defici-tui išlaikyti.

2002 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2001 m. tuo pačiu laikotarpiu, Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas padidėjo 12,9 procento ir buvo pagrindinis einamosios sąskaitos deficitą mažinantis veiksnys. Šis Latvijos rodiklis padidėjo nedaug (1,9 proc.), o Estijos sumažėjo 3,3 procento. Visų trijų šalių prekybos partneriai buvo Vakarų rinkose, tačiau pastebimas eksporto didėjimas ir į NVS šalis (palyginti su 2001 m. pirmuoju pusmečiu, Lietuvos prekių eksportas į NVS šalis padidėjo 25,5 procento [3]). Tai rodo, kad šių šalių gamintojai, įvertinę Rusijos krizės padarinius, vėl atranda rinkas Rytuose. Tačiau visų trijų Baltijos valstybių einamosios sąskaitos deficitą didino spartesnis nei eksporto prekių ir paslaugų importo didėjimas (žr. 2 lentelę). Šis didėjimas siejamas su užsienio investicijų, kurios buvo skirtos importuojamoms investicinėms prekėms įsigyti, didėjimu. Vien Lietuvoje šių prekių importas 2002 m. pirmąjį pusmetį padidėjo 66,3 procento.

Užsienio prekybos apyvartos (prekių ir paslaugų eksporto ir importo) ir BVP santykis rodo šalies ūkio atvirumo lygį. Kuo šis santykis yra didesnis, tuo šalis laikoma labiau atviros ekonomikos šalimi, o jos užsienio prekyba yra mažiau jautri išorės disbalansams. Tokios šalies galimybės aptarnauti užsienio skolą ateityje priklauso nuo jos sugebėjimų gauti užsienio valiutos įplaukų. 2002 m. pirmąjį pusmetį Estijos užsienio prekybos apyvartos ir BVP santykis buvo didžiausias iš trijų Baltijos valstybių (175,0 proc.). Po josėjo Lietuva ir Latvija (111,8 proc. ir 100,5 proc.). Vadinasi, Estija, eksportuodama prekes ir paslaugas, galėtų gauti daugiau užsienio valiutos pajamų ir jos užsienio skolos aptarnavimo išlaidos būtų mažesnės.

Praejusių metų pirmąjį pusmetį Baltijos valstybių paslaugų balansai buvo teigiami. Palyginti su tuo pačiu 2001 m. laikotarpiu, Lietuvoje ir Latvijoje jie padidėjo atitinkamai 15,4 procento ir 12,3 procento. Tai taip pat leido sumažinti einamųjų sąskaitų deficitą. Tuo tarpu Estijos paslaugų balansas, 42,0 procento padidėjęs paslaugų importui, sumažėjo 10,1 procento. Didžiausias iš trijų Baltijos valstybių buvo Latvijos paslaugų balansas (296,9 mln. JAV dolerių).

Tiesioginės užsienio investicijos yra vienas iš pagrindinių einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltinių. Palyginti su atitinkamu 2001 m. laikotarpiu, 2002 m. pirmąjį pusmetį jos Lietuvoje ir Latvijoje padidėjo 55,2 procento ir 86,8 procento. Tik Lietuvai jų visiškai užteko einamosios sąskaitos deficitui finansuoti. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje padidėjimą lėmė stambių ūkio objektų sėkmingas privatizavimas. Tuo tarpu tiesioginės užsienio investicijos Estijoje sumažėjo ir jų neužteko finansuoti einamosios sąskaitos deficitą.

Kitas einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltinis – užsienio investicijų portfelis. Tik Latvijoje šios investicijos sumažėjo. Lietuvai ir Estijai sėkmingai išplatinus vėriasybių euroobligacijas, jų užsienio investicijų portfeliai padidėjo. Tačiau Estijai to nepakako einamosios sąskaitos deficitui finansuoti. Tam Latvija ir Estija naudojo ir kitas užsienio investicijas.

Tiesioginių užsienio investicijų ir užsienio investicijų portfelio santykis rodo, kuris iš šių rodiklių yra pagrindinis einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltinis. Šis Lietuvos ir Estijos rodiklis yra didesnis už vieneta, todėl drąsiai galima teigti, kad pagrindinis einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltinis buvo tiesioginės užsienio investicijos.

2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuva ir Latvija grąžino daugiau užsienio paskolų negu gavo. Todėl jų grynosios užsienio paskolos buvo neigiamos. Taigi šios šalys einamosios sąskaitos deficitui finansuoti nenaudojo užsienio paskolų. To tarpu Estijos grynosios užsienio paskolos buvo teigiamos (daugiau jų gauta nei grąžinta). Tačiau, minėta, Latvijos ir Estijos didžiausią kitų užsienio investicijų dalį sudarė grynieji pinigai ir indėliai. Jais ir buvo iš dalies finansuojamas einamosios sąskaitos deficitas.

Tradicinis oficialiųjų užsienio atsargų pakankamumo rodiklis yra jų apimtis, skaičiuojama importo mėnesiais. Lietuvos ir Latvijos galimybės finansuoti importą oficialiosiomis tarptautinėmis atsargomis (skaičiuojant mėnesiais) išliko pakankamai geros. 2002 m. pirmąjį pusmetį šis Lietuvos rodiklis sudarė 3,87 (2001 m. – 2,99), o Latvijos – 3,48 (3,43) mėnesio. Tuo tarpu Estijos importo finansavimo trukmė buvo mažiausia – 2,16 mėnesio. Vadinasi, prirreikus, importą dengti šiomis atsargomis Lietuva ir Latvija galėtų ilgiau.

2002 m. pirmąjį pusmetį visų trijų Baltijos valstybių oficialiosios tarptautinės atsargos padidėjo: Lietuvos – 61,5 procento, Latvijos – 31,0 procento, Estijos – 20,1 procento, palyginti su atitinkamu 2001 m. laikotarpiu. Visos trys valstybės jų nenaudojo finansuoti einamosios sąskaitos deficitą.

Reikia atkreipti dėmesį į Baltijos valstybių bendrosios užsienio skolos kaitą. Skaičiuojant procentais nuo BVP, 2002 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos bendroji užsienio skola buvo mažiausia (44,2 proc.). Jos didėjimo tempai taip pat yra lėtesni nei Latvijos ir Estijos. Pagal Pasaulio banko taikomą klasifikavimą priimtinas ir nepavojingas lygis yra iki 60 procentų BVP ir nuo 132 procentų iki 220 procentų prekių ir paslaugų eksporto [4]. Latvija ir Estija viršijo šią ribą pagal pirmąjį rodiklį, o pagal antrąjį Latvija išsiveržusi toli į priekį tarp trijų Baltijos valstybių. Ateityje šioms šalims gali kilti sunkumų grąžinti šią skolą, taip pat didės skolos aptarnavimo išlaidos.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2002 m. pirmojo pusmečio mokėjimų balansų klaidos ir praleidimai buvo su teigiamu ženklu. Vadinasi, į statistinę apskaitą nepateko dalis eksporto ir investicijų pajamų. Tai rodo, kad šių valstybių einamųjų sąskaitų deficitai galėtų būti mažesni.

Išvados

1. Baltijos valstybių einamųjų sąskaitų deficitų analizė parodė, kad 2002 m. pirmąjį pusmetį visų trijų valstybių einamųjų sąskaitų deficitai susidarė dėl objektyvių priežasčių. Didžiausią įtaką tam padarė padidėjęs užsienio prekybos deficitas ir neigiamas pajamų balansas. Padidėjęs prekių ir paslaugų eksportas į Vakarų rinkas buvo einamosios sąskaitos deficitą mažinantis veiksnys.

2. Pagrindinis Baltijos valstybių einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltinis – investicijos. Nors tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvą ir Latviją padidėjo, tačiau tik Lietuvai jų visiškai užteko finansuoti einamosios sąskaitos deficitą. Tuo tarpu sumažėjus šioms investicijoms Estijoje, ji kartu su Latvija taip pat naudojo užsienio investicijų portfelį ir kitas investicijas, kurių didžiausią dalį sudarė gryniesi pinigai ir ne rezidentų indėliai komerciniuose bankuose. Tai nėra tinkamas finansavimo šaltinis, nes jis didina valstybės užsienio skolą.

3. 2002 m. pirmąjį pusmetį importo padengimas oficialiosiomis tarptautinėmis atsargomis (mėnesiais) Lietuvoje ir Latvijoje buvo pakankamai didelis. Vadinasi, prirėkus jos galėtų ilgiau nei Estija importą dengti šiomis atsargomis.

4. Visų trijų Baltijos valstybių oficialiosios tarptautinės atsargos padidėjo. Vadinasi, einamosios sąskaitos deficitui finansuoti jos nebuvo naudojamos.

5. Latvijos ir Estijos bendrosios užsienio skolos ir BVP santykis viršijo priimtinas ribas. Be to, Latvijos užsienio skolos ir prekių ir paslaugų eksporto santykis yra gerokai nutolęs nuo kitų dviejų Baltijos valstybių. Latvijai, taip pat Estijai gali iškilti sunkumų ateityje gražinti šią skolą, gali padidėti skolos aptarnavimo išlaidos.

6. Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2002 m. pirmojo pusmečio mokėjimų balansų klaidos ir praleidimai buvo teigiami. Vadinasi, į statistinę apskaitą nepateko dalis eksporto ir investicijų pajamų. Tai rodo, kad šių valstybių einamosios sąskaitos deficitai galėtų būti mažesnis.

LITERATŪRA IR DUOMENŲ ŠALTINIAI

1. Balance of Payments of Latvia. Quarterly Bulletin. 2/2002. Bank of Latvia, 2002.

2. Estonian Preliminary Balance of Payments for the Second Quarter of 2002. Newsletter No 5 (228), Bank of Estonia, 23 September 2002.

3. Lietuvos Respublikos mokėjimų balansas 2002/2. Lietuvos bankas, 2002.

4. Roubini N., Wachtel P. Current Account Sustainability in Transition Economies. National Bureau of Economic Research, Working Paper No 6468, 1998.

ECONOMIC-STATISTIC EVALUATION OF THE BALANCES OF PAYMENTS OF THE BALTIC STATES

Žilvinas Kalinauskas

S u m m a r y

The balance of payments consists of standard items, i. e. accounts. Current account shows bilateral transactions in trade and services, receivable and payable interest, dividends and current transfers. Capital account registers capital transfers and the purchase and sale of non-financial funds and intangible assets by non-residents. Financial account (in Lithuania Capital and Financial accounts are combined together) registers the movement of financial funds from one country to another. Here we can find direct investments, portfolio investments and other investments

to and from country. The main part of the balance of payments is changes in the official reserve assets. The goal of this work is to compare items of the balances of payments in three Baltic countries and to evaluate the current account deficit. As well as author introduces with developments of foreign trade indicators in Lithuania. In the first half of 2002 the biggest current account deficit was in Estonia, the smallest one was in Lithuania. Foreign direct investments, portfolio investments and other investments were the main sources of financing of this deficit.

The official reserve assets were not as financing source because they increased in all three countries. However, the ratio of the gross foreign debt to GDP in Latvia and Estonia exceeded sustainable bounds. In addition, the ratio of gross foreign debt to exports of

goods and services in Latvia was very high. It shows that in the future Latvia and Estonia could have problems related to the repayment of this debt. As well as the costs of debt service can increase in these two countries.

Īteikta 2003 m. vasario mēn.